Drukarnia i Fabryka Stempli

Kategorie: **Instytucje**

Instytucja powołana w 1940 r., produkująca wszelkiego rodzaju druki na potrzeby komórek administracji getta. Jej kierownikiem był Dawid Głogowski, który latem 1941 r. popadł w konflikt z Prze?o?ony Starsze?stwa ?ydów i został zastąpiony 1 sierpnia 1942 r. przez sekretarza Rumkowskiego, a zarazem redaktora naczelnego „Geto-Cajtung” (vide) Szmula Rozensztajna. Kulisy zwolnienia Głogowskiego odnotowano w Kronice:

„O smutnej roli p. Głogowskiego niedawno żeśmy pisali. Do jego destytucji przyczyniła się w pierwszym rzędzie interwencja pana Jakubowicza u Prezesa na skutek protokołu Biura Powołań, wskazującego na niesłychane warunki pracy w drukarni. W przeciągu jednego roku na czterdziestu kilku tam zatrudnionych zmarło 28. Jeden skonał w dniu, kiedy miał jechać do domu wypoczynkowego”1.

Nowo mianowany kierownik doprowadził do zwiększenia wynagrodzenia pracowników drukarni w ramach dwóch grup płacowych z 16 do 24 mk i z 22 do 33 mk oraz doprowadził do zwiększenia kontyngentu robotników wysyłanych z Wydziału do domu wypoczynkowego z 3 w 1941 r. do 9 w 1942 r.

Od 1 lipca 1941 r. zastępcą kierownika Drukarni był łódzki drukarz Chil Rapaport.

Biura administracji oraz produkcja zlokalizowano w budynku przy ul. Brzezińskiej 10.

Średnie zatrudnienie wynosiło 80–100 pracowników (robotników oraz administracji), w tym 15 młodocianych robotników. Zakład podzielony był na następujące działy produkcyjne: drukarnia, zecernia, introligatornia, foliernia i stemplarnia. Dodatkowo funkcjonowały rozbudowany dział obsługi technicznej oraz biuro. Jednym z pracowników drukarni był znany w getcie uliczny śpiewak Jankiel Herszkowicz.

W drukarni przygotowywano m.in. wszelkiego rodzaju kartki żywnościowe, talony, formularze i druki akcydensowe niezbędne do funkcjonowania urzędów w getcie. Przykładowa emisja wynosiła w 1942 r. 110 tys. szt. kart żywnościowych i chlebowych oraz 200 tys. szt. kart obiadowych i 300 tys. szt. kart obiadowych dla ciężko pracujących (vide Ci??ko pracuj?cy robotnik).

Od początku składano i drukowano tutaj obwieszczenia Przе?o?onego Starsze?stwa ?ydów. Od marca 1941 r. przygotowywano i drukowano również gazetę „Geto-Cajtung" (vide) – oficjalny organ prasowy administracji getta. Pod tym samym adresem mieścił się także oblegany punkt dystrybucji gazety.
Produkowany asortyment rozszerzał się, by odpowiadać na pojawiające się nowe potrzeby i inicjatywy. Na początku 1942 r. wydrukowano serię kalendarzy (vide) biurkowych i rocznych, które ukazały się w nakładzie 1800 oraz 4000 szt. W kolejnym roku nakład zmniejszono, ale pojawiła się wersja kieszonkowa. W marcu 1944 r. podjęto się druku dwóch projektów znaczków pocztowych (vide Wydział FIlatelistyczny).

W drukarni przygotowywano również rozmaite druki okolicznościowe na polecenie żydowskiej administracji getta – m.in. portrety Przełożonego Starszeństwa Żydów, umieszczane w siedzibach większości wydziałów i biurach resortów, pamiąt- kowe dyplomy (vide Auszeichnungen) oraz druki na potrzeby jednostek administracji niemieckiej powiązanych z gettem VI Rewiru Policji Ochronnej (vide) oraz Zarządu Getta (vide).

Bezpośredni dostęp do Drukarni miały także władze niemieckie, które z pominięciem Rumkowskiego przygotowywały treść oraz nakazywały druk obwieszczeń i zarządzeń, wchodząc w kompetencję Przełożonego Starszeństwa Żydów. Taka sytuacja zaistniała w listopadzie 1943 r., gdy Rumkowski obwieszczeniem nr 401 wstrzymał wydawanie dodatkowych zup, które po osobistej inwerwencji Hansa Biebowa oraz Marka Kligiera (vide) zostały przywrócone (vide RKM).

W zakładzie produkowano i naprawiano też pieczęcie na potrzeby agend administracji getta. Od 1 października 1942 r. przy ul. Brzezińskiej 10 zlokalizowano usamodzielniony Wydział Malowania Szyldów, którego kierownictwo objął Rozensztajn.

Adam Sitarek

Przypisy

1. Kronika, t. 2, s. 427, 2.08.1942.

Źródła

APŁ, 278/2129, passim; ibid., 2144, passim; 2139, k. 56; ibid., 2144, k. 67-74; ibid., 2259, k. 1; ibid., 2163, passim; Encyklopedia, s. 18, Odznaczenia; s. 171, Rapaport Chil; s. 183, Rozensztajn Szmul; Kronika, t. 1, s. 122, 7.03.1941; t. 2, s. 15, 6.01.1942; s. 340, 28.06.1942; s. 426, 1.08.1942; s. 427, 2.08.1942; s. 444, 11.08.1942; s. 541, 17.10.1942; s. 555, 25.10.1942; s. 600- 601, 14.11.1942; t. 4, s. 14, 6.01.1944; s. 233, 6.04.1944;
Rok za drutem kolczastym (na marginesie obwieszczeń Pana Prezesa Ch. Rumkowskiego). Obwieszczenia Przełożonego Starszeństwa Żydów z getta łódzkiego 91940-1944), oprac. Adam Sitarek, Ewa Wiatr, Warszawa: ŻIH 2019., s. 531, Obwieszczenie nr 401.

Tagi

administracja żydowska

Data aktualizacji: 07-11-2026

Data dodania: 19-09-2025